

Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym

Rozwój dziecka to wzajemne powiązanie i przeplatające się ze sobą sfery rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego i emocjonalnego. W rozwoju fizycznym zachodzą istotne zmiany ilościowe i jakościowe, przejawiające się we wzrastaniu, różnicowaniu oraz dojrzewaniu poszczególnych układów i narządów. Nasilenie tych zmian następuje między czwartym a piątym rokiem życia dziecka. Budowa ciała staje się bardziej smukła. Wraz z intensywnym wzrostem organizmu następują zmiany w proporcjach ciała dziecka. Przyczynia się do tego wydłużenie kończyn i szyji, wielkość głowy natomiast pozostaje prawie taka sama. Występuje również stopniowa poprawa relacji siły do masy ciała. Z kolei dziecko 3-4 letnie zachowuje jeszcze typ budowy ciała małego dziecka. Posiada stosunkowo dużą głowę, długi tułów, krótkie kończyny, słabe i mało wydolne stopy oraz niepełne jeszcze uformowanie naturalnych krzywizn kręgosłupa. Z rozwojem fizycznym w ścisłym związku pozostaje rozwój motoryczny dziecka. Wraz z wiekiem, przyrostami wzrostu i wagi, wzmacnianiem się i dojrzewaniem organizmu powstaje możliwość wyuczenia się coraz to nowych, trudniejszych i bardziej złożonych czynności. Dziecko 3-letnie nie jest w stanie wykonać czynności skomplikowanych, łączących w sobie kilka form ruchu, np. rzucić piłkę w górę i złapać. Dziecko 4-letnie jest bardziej sprawne motorycznie, jest zwinniejsze, zręczniejsze, porusza się pewniej i swobodniej, lepiej reaguje na sygnały i polecenia. Między 4 a 5 rokiem życia następuje przyspieszenie procesów rozwojowych. Najwyższy poziom osiągają takie cechy motoryczne jak siła, szybkość, zwinność, zręczność i wytrzymałość. Pod tym względem zaczynają się różnice między chłopcami i dziewczynkami. Chłopcy osiągają lepsze rezultaty w biegach i skokach, podczas gdy dziewczynki nabierają większej wprawy w posługiwaniu się skakanką, w ćwiczeniach równoważnych i rytmicznych. U dzieci 6-letnich obserwuje się dalszy postęp rozwoju motorycznego. Ruchy stają się bardziej celowe i odpowiednio przystosowane do zadania. Z rozwojem fizycznym związany jest także rozwój psychiczny dziecka. Wśród procesów psychicznych zaliczamy m.in. procesy poznawcze, uczucia i procesy woli. Do cech psychicznych zaliczamy m.in. cechy temperamentu, charakteru a także zdolności, zainteresowania i skłonności. Procesy poznawcze to przede wszystkim spostrzeganie, uwaga i pamięć, a także wyobraźnia, myślenie i mowa. Wszystkie one razem wzięte stanowią o poziomie rozwoju umysłowego dziecka. W wieku przedszkolnym wszystkie te procesy bogato się rozwijają, szczególnie dziedzina wyobraźni, dzięki której przejawiają się m.in. twórcze zdolności. Każdy rok przynosi nowe sukcesy w tej dziedzinie np. 3-latek jest zdolny odróżnić 4 zasadnicze barwy. Natomiast dziecko 5-letnie już jest zdolne nie tylko je odróżnić, ale i nazwać poprawnie. Procesy woli dziecka ujawniają się w wieku 5-6 lat głównie w wytrwałości dążenia do postawionego przez siebie celu np. w zabawie oraz w zdyscyplinowaniu wobec naszych zakazów i nakazów. Życie uczuciowe dziecka związane jest z kolejnym rozwojem dotyczącym sfery emocjonalnej.

Wiek przedszkolny, w porównaniu z wcześniejszymi okresami rozwojowymi, cechuje wzbogacenie się i duże zróżnicowanie życia uczuciowego. Jakkolwiek już w wieku poniemowlęcym obserwujemy w zachowaniu się dzieci przejawy takich uczuć, jak: gniew, strach, radość, wstyd, niechęć czy też zazdrość, to jednak przejawy te są często niewyraźne i niejednoczesne. W wieku przedszkolnym natomiast wymienione jakości uczuciowe przejawiają się w sposób bardzo wyrazisty. Dziecko nie umie maskować i tłumić swych przeżyć uczuciowych. Odzwierciedlają się one natychmiast w jego zachowaniu się, uzewnętrzniają w ruchach i gestach, w okrzykach i słowach. We wczesnej i średniej fazie przedszkolnej, mniej więcej do 6 roku życia, uczucia dzieci cechuje afektywność i impulsywność. Emocje silne i gwałtowne, choć krótkotrwałe, łatwo u dzieci powstają i wybuchają na zewnątrz. Dziecko wyraża swą radość głośnym śmiechem, gdy wpada w złość-krzyczy i tupie nogami. Reaguje afektywnie nawet na niewspółmiernie słabe bodźce, np. z byle powodu płacze, obraża się. Jest również zmienne w swych uczuciach i nastrojach, jego emocje szybko wytwarzają się, lecz także szybko gasną. Dziecko niemal w jednej chwili potrafi przejść od śmiechu do łez. Bywa pogodne i wesołe, to znów niespokojne i zatroskane. Czasami bawi się samo lub z innymi dziećmi zgodnie przez dłuższy czas, kiedy indziej żąda od dorosłych lub starszego rodzeństwa, żeby się nimi zajmować, grymasi i kaprysi. Tę zmienność uczuć dziecięcych nazywamy labilnością uczuciową. W powiązaniu ze znaczną pobudliwością emocji, jak również z łatwością ekspresji stanów uczuciowych, sprawia to, że dzieci w wieku przedszkolnym nie są jeszcze emocjonalnie dojrzałe. Rozwój sfery emocjonalnej w dużej mierze uzależniony jest od kontaktów społecznych dziecka.

W okresie przedszkolnym najważniejszą instytucją uspołecniającą jest rodzina. W okresie od 2 do 6 roku życia dzieci uczą się nawiązywać kontakty społeczne i robią postępy w kontaktowaniu się z osobami spoza domu, zwłaszcza z dziećmi w tym samym wieku. W przedszkolu stopniowo wdraża się dziecko do przestrzegania zasad panujących w grupie, uczy się zachowywać w różnych sytuacjach np. pomoc koledze gdy się przewrócił, dyscyplina podczas występów przed publicznością. W młodszym wieku dzieci odznaczają się jeszcze postawą egocentryczną, uważają, że wszystko należy do nich np. zabawki. Powyżej 5 roku życia przedszkolaki zaczynają się dzielić, współgrać z otoczeniem. Dzieci uczęszczające do przedszkoli, żłobków lub ośrodków opieki dziennej zwykle utrzymują zdecydowanie więcej kontaktów społecznych z rówieśnikami i lepiej przystosowują się społecznie niż te dzieci, które nie miały w okresie przedszkolnym tego typu doświadczeń.

Źródła:

1. Buczek G., Aktywność ruchowa głównym stymulatorem fizycznego i psychomotorycznego rozwoju dziecka [w] Re. H. Daniel-Bożycki, A. Winiarskiej, Rozwój dziecka i jego stymulacja w instytucjach wychowania przedszkolnego, wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1995,
2. Dr n. hum Chrzanowska D., Rozwój psychiczny [w] Dr n. hum. Chrzanowska D., Dr med. Dzieniszewska- Klepacka L., Dr n. przyr. Kurniewicz- Witczakow R., Inż. Witkowska S., Dziecko w wieku przedszkolnym, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1978
3. Hurlock E. B., Rozwój dziecka, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985
4. Klima-Klimaszewska A., Pedagogika przedszkolna, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005
5. Przetacznikowa M., Wiek przedszkolny [w] Żebrowska M. (red), Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982

„Zalety głośnego czytania dzieciom.”

Głośne czytanie to wspaniały wynalazek, jest proste, nie potrzebujemy tytułów naukowych, ani drogiego sprzętu. Książki można wypożyczyć, wymienić z innymi, kupić. Zawsze należy zwrócić uwagę na treść książki, przyjrzeć się jej walorom językowym oraz przesłaniom, jakie niesie. Pierwszy kontakt z książką jest podejmowany z inicjatywy dorosłych. Małe dziecko bawi się wszystkim: patykiem, kamykami. Jeśli nie podsunie mu książki, samo po nią nie sięgnie. To dorośli powinni rozbudzić w dziecku chęć sięgania po książkę. Pierwsze książki, to zabawki: do kąpielii, gryzaczki, książeczki piankowe. Potem pojawiają się harmonijki z ilustracjami. „Czytając” te książki, to my dorośli snujemy opowieści nawiązujące do obrazków, nadajemy im nazwy, wskazujemy przedmioty w rzeczywistości. Później wytwarza się więź z tekstem literackim, rozumienie następstw zdarzeń, relacji przyczynowo-skutkowych. Zadaniem rodziców- dorosłych jest wprowadzenie malucha w świat języka znaków.

Wiek przedszkolny- to okres słuchania bajek, legend. Z logiki przedstawionych tam zdarzeń dziecko uczy się wyciągania prawidłowych wniosków. W miarę dorastania zainteresowania czytelnicze dziecka stają się coraz rozleglejsze. Chętnie słucha „bajek łańcuszkowych”, łańcuszkowych wierszyków, doskonalą umiejętność śledzenia losów bohatera, rozumie sens używanych zwrotów. Wielokrotnie przeżywa, potrafi słuchać ulubionych utworów codziennie, odkrywając wciąż na nowo zaskakujące historie. Równocześnie z procesem czytania, towarzyszy dzieciom fascynacja telewizyjna i filmowa. Dlatego nie jest obojętne, po jakie książki sięgamy, czy chcemy, aby książki kształtowały nasze dzieci, a nie agresywne filmy. Duże znaczenie ma wzorzec wyniesiony z domu, czy istnieje księgozbiór, nawet niezbyt bogaty w domu, który stanowi tradycję i kulturę domu. Dzieci uwielbiają baśnie i dlatego każdy kto zapoznaje z nimi dzieci, ma klucz do dziecięcych serc.

Dla tych , którzy nie zaznali w domu przyjemności czytania i słuchania bajek na kolanach u rodziców, przedszkole stwarza możliwość pierwszego kontaktu z książką w warunkach gorszych, bo w grupie, często bez możliwości dokładnego obejrzenia ilustracji i bez silnych kontaktów uczuciowych, które dominują przy lekturze domowej. Czytanie dzieciom to ważna inwestycja w dziecko. Dlatego warto przyłączyć się do ogólnopolskiej akcji „Cała Polska czyta dzieciom”, gdyż dzieci uczą się głównie przez przykład, naśladowując dorosłych. Świadomie uczymy dzieci wartości moralnych czytając im mądre książki, rozmawiając o wartościach i samemu je praktykując. Wartości, tak jak języka, należy uczyć się od najmłodszych lat. Czytanie rozwija język, wzbogaca słownictwo, uczy umiejętności mówienia i słuchania, doskonalą pamięć, uczy myślenia, jest drogą do wiedzy i wykształcenia, buduje więź i zaufania, stwarza możliwość pytań i rozmowy. Dzieci uwielbiają, gdy im się głośno czyta, czują się wtedy ważne, kochane i coraz mądrzejsze.

Jak zapobiegać dysleksji? - propozycje ćwiczeń dla dzieci przedszkolnych

Na podstawie artykułu "Jak zapobiegać dysleksji?" A. Rentflejsz-Kuczyk, Edukacja w przedszkolu", styczeń 1998r.

Ćwiczenia

- gra na instrumentach perkusyjnych;
 - rytmizowanie krótkich wierszyków, wyliczanek, piosenek;
 - gra na instrumentach niekonwencjonalnych – klocki drewniane, plastikowe, klucze, pojemniki, kartony, wykorzystywałam folię, duże arkusze papieru, ołówki, łyżki;
 - różnicowanie odgłosów z otoczenia, ćwiczenia słuchu fonematycznego;
 - ćwiczenia aparatu artykulacyjnego, ćwiczenia na logotomach;
 - opowiadanie historyjek obrazkowych, bajek, wierszyków;
 - eksperymentowanie z siłą i natężeniem głosu;
- chodzenie po śladach;
- doskonalenie samoobsługi;
 - lepienie, wydzieranie, kolorowanie, malowanie na dużych arkuszach papieru;
 - nawlekanie koralik;
 - zabawy w tworzenie rymów;
 - układanie puzzli, mozaiki,;
 - zabawy z piłką, szarfą, obręczą

Zabawy wzrokowo- ruchowe

- rysowanie.
 - malowanie.
 - kalkowanie
 - poprawianie po śladzie.
 - kolorowanie.
 - labirynty- rysowanie linii pośrodku wąskiej ścieżki.
 - szlaczki o elementach różnie ukierunkowanych, - wzorach ciągłych, literopodobne, o wzorze ułożonym w odpowiednie struktury, w formie np. drogi chłopca do domu, skoków żaby, rysować flamastrem po folii.
- porównywać różne obrazki (obrazki i ich lustrzane odbicia)
- równoczesne rysowanie prawą i lewą ręką.
 - samoobsługa.
 - majsterkowanie.
 - lepienie.
 - wydzieranki, wycinanki.
 - układanki z drobnych elementów np. nawlekanie koralik.
 - klocki, puzzle, układanki.
 - gry typu : "Czarny Piotruś"
 - gry dydaktyczne.
 - szukanie i tworzenie odbić lustrzanych.
 - malowanie na wielkich płaszczyznach.
 - zabawy z piłką, skakanką, szarfą, obręczą, jazda na rowerze, rolkach, pływaniu.
 - ruchy naprzemienne np. klepanie prawą ręką lewego kolana.
 - utrwalanie schematu ciała- prawa/ lewa ręka, góra/dół.

- różnicowanie wzrokiem ilości, wielkości, długości gry planszowe z kostką,
- szybkie rozpoznawanie obrazków abstrakcyjnych i wzorów geometrycznych.
- rysowanie „leniwych” ósemek w powietrzu, na papierze.

Co o dziecku mówią jego rysunki?

Spontanicznie powstałe rysunki umożliwiają wgląd do wnętrza dziecka, pokazują jego lęki, troski, problemy. Jeżeli nauczyciel zrozumie dziecięce rysunki łatwiej nawiąże z dzieckiem kontakt. Gdy dziecku brakuje słów to rysunkiem wyraża swoje uczucia, lęki, radość czy miłość. Analiza rysunków dziecka jest najbliższa każdemu nauczycielowi pracującemu z dziećmi młodszymi. Obrazki dziecięce to ogromna kopalnia wiedzy o ich autorach. Kolor, zagospodarowanie przestrzeni, sposób oraz kolejność rysowania dostarcza informacji o stanie emocjonalnym, o relacjach dziecka z otoczeniem. Kryteria jakimi kierujemy się analizując rysunek dziecka to przede wszystkim: siła linii, wielkość postaci i przedmiotów, kierunek rysowania, czas rysowania, kolejność rysowania postaci.

Rozmiar i grubość linii:

§ Linia długa, rysowana z rozmachem, o dużym nacisku – energia, odwaga, pewność siebie, czasem gwałtowność malarza, (ekstrawertyzm).

§ Linia delikatna, słaba, krótka, niewyraźna, drżąca – nieśmiałość, zahamowanie, lękliwość, niepewność (introwertyzm).

§ Linia zamaszysta, chaotyczna – dziecko nadpobudliwe.

§ Linia przerywana – większe lub mniejsze zahamowania, niezdecydowanie.

Kształt linii:

§ Linia zakrzywiona – łagodność, czułość.

§ Linia kanciasta – siła, twardość.

§ Miętkość i krągłość linii – bierność, słabość do obrony.

§ Duża ilość kropek – energia, silna wola, czasem usposobienie agresywne.

§ Linie cieniowane, prążkowane i czarne plamy – silne odczuwanie lęku.

§ Wycieranie gumą, skreślenia – brak ufności we własne siły, brak akceptacji własnej osoby.

Wielkość postaci i przedmiotów:

· Małe, usytuowane z boku kartki to dziecko lękliwe, nieśmiałe, zahamowane, niepewne lub nieprzystosowane społecznie.

· Duże, przerysowane elementy obrazka mówią o kreatywności, odwadze, pewności siebie jego autora.

Kierunek rysowania:

· Normą jest rysowanie od lewej do prawej strony kartki (u dzieci leworęcznych przebiega to odwrotnie), jeżeli dziecko rysuje odwrotnie to takie dziecko ulega silnym stanom regresywnym, zachodzą u niego silne zmiany w sferze emocjonalnej. Dziecko takie jest wybuchowe i bardzo łatwo przechodzi z jednego stanu emocjonalnego w drugi (ze śmiechu w płacz).

Czas rysowania:

· Do 15 minut pracę wykonuje sangwinik lub choleryk (pobudzenie lub zahamowanie).

· Od 15 do 30 minut sangwinik lub melancholik.

· Powyżej 30 minut rysuje dziecko flegmatyczne.

Kolejność rysowania postaci:

· Pierwsza postać i często największa to osoba dla dziecka najważniejsza.

· Postaci mniej ważne są pomniejszane lub czasami pomijane.

· Postać bogato ozdabiana to postać, z którą dziecko jest najsilniej związane emocjonalnie.

· Usytuowanie postaci względem siebie wskazuje na relacje kto jest dla dziecka bliski a kto nie.

Usytuowanie elementu najważniejszego w pracy:

· Centralnie, poczucie bezpieczeństwa, spokój wewnętrzny

- Na górze, powyżej środka, tendencja do uciekania i izolowania się
- Na dole, poniżej środka, tendencje depresyjne, poczucie zagrożenia

Symboliczne znaczenie poszczególnych części kartki:

- Lewa strona pokazuje nam dziecko silnie związane z mamą, szukające ciepła i poczucia bezpieczeństwa, to przeszłość.
- Prawa strona to silne relacje dziecka z ojcem lub innymi osobami, to przyszłość. Jest to osoba konkretna, mocno stąpająca po ziemi, często materialista i realista.
- Rysunek u góry kartki to duchowość, to świat marzeń, wyobraźni i fantazji.
- Dolna część kartki to potrzeba fizycznego bezpieczeństwa i mówi: „chodź po ziemi”.
- Rysunek w centrum kartki wykonuje osoba zrównoważona i harmonijna.

Analiza postaci ludzkiej:

Dzieci 3-4 latnie najczęściej rysują owal i wychodzące z niego kreski. Jest to normą. Natomiast 5-6 latki rysują postać wzbogaconą o oczy, usta, ubiór, co też jest normą. Analizując rysunek postaci ludzkiej dokonujemy oceny formalnej. Chłopiec z reguły jako pierwszego narysujecie ojca, a dziewczynka matkę.

Głowa:

- Ten kto jest mądrzejszy ma głowę największą. Dziecko rysujące siebie z wielką głową wskazuje na osobę z fantazją czy intelektualistę.
- Mała głowa z reguły znajduje się na kartkach u których często zdarzają się bóle głowy czy inne schorzenia.

Oczy:

- Duże, otwarte, wyraźne. Pozytywne nastawienie do świata, otwartość.
- Małe rysuje egocentryk lub histeryk.
- Jako punkt schizofrenik, osoba skłonna do różnego rodzaju hysterii, paranoi.
- Rzęsy i brwi rysują osoby o silnych skłonnościach seksualnych lub dużym ilorazie inteligencji.

Uszy:

- Duże rysują osoby głuche lub niedosłyszące.
- Małe, przemieszczone w inne miejsce wskazują na zaburzenia psychiczne.
- Ich brak wskazuje na introwertyka (nie rysuje ich bo są brzydkie).

Nos:

- Mocno zaznaczony to symbol siły odwagi, męskości.

Usta (kontakty społeczne):

- Ciepłe otwarte i miękkie wskazują na osobę pozytywnie nastawioną do ludzi, otwartą.
- Małe, wąskie zaciśnięte, czasami kreska, to osoba zamknięta w sobie lub z wadami wymowy.

Nogi (kontakt ze światem):

- Brak ich - niepewność, lęk.
- Bez stóp- zachwianie emocjonalne, brak stabilizacji.
- Długie- osoba ruchliwa, aktywna.
- W rozkroku - przywódca.
- Nogi w ruchu (idą) - dążenie do celu, wielka aktywność „ im większy ruch tym większa siła”.

Ręce (kontakty interpersonalne):

- Podane drugiej osobie - bliskość z tą osobą.
- Długie - osoba zawsze mająca coś do zrobienia, aktywna.
- Brak dłoni - osoba nieprzystosowana społecznie, zakłopotana.
- Brak rąk w ogóle – nieprzystosowanie, bezradność z powodu odczuwanej wrogości.

- Założone na krzyż - wrogość, podejrzliwość.
- Trzymane za plecami - niechęć do kontaktów z innymi osobami.

Włosy:

3-4 latek ich nie rysuje, 5-6 latki rysują je, częściej dziewczynki ze względu na chęć ich posiadania, są wrażliwe emocjonalnie, chłopcy rysują raczej pionowe kreski.

Zęby:

- Wyszczерzone, dziecko agresywne, niedojrzałe społecznie.

Usytuowanie postaci względem siebie:

- Osoba narysowana najbliżej dziecka, autora pracy, jest dla niego najważniejsza, dziecko jest z nią związane bardzo silnie emocjonalnie.
- Osoby opuszczone przez dziecko w jego rysunku są dla niego źródłem lęku, to wyraźne odrzucenie i izolowanie się od tej osoby.
- Osoby rysowane z brzegu kartki wzbudzają w dziecku niepokój, niechęć, lub inne przykre uczucia.
- Osoby rysowane jako ostatnie nie odgrywają szczególnej roli w życiu dziecka.
- Przedmioty między osobami wskazują na nieporozumienia między nimi.
- Podane ręce postaci to silna więź emocjonalna między nimi.
- Brak rąk to nieporozumienia między tymi osobami, a brak dłoni to brak czułości, miłości, zrozumienia, jak również poczucie winy z powodu ich używania.
- Gdy dziecko na końcu rysuje samego siebie to znaczy, że mało liczy się w rodzinie.
- Gdy nie ma go w ogóle na rysunku rodziny to sygnał, że jest odrzucone emocjonalnie przez najbliższych i pozbawione ich miłości.
- Gdy dziecko między sobą a na przykład jednym z rodziców umieszcza drzewo lub szafę, znaczy to że nie czuje się przy nim bezpiecznie.

Kolory używane przez dziecko mają oprócz znaczenia psychologicznego znaczenie emocjonalne:

- Czerwony - mocny, męski, dużo gniewu i agresji, wyraża potęgę pragnień. Do 6 roku życia czerwony jest ulubionym kolorem dzieci.
- Niebieski - mówi o wrażliwości, zamknięciu w sobie, to osoba delikatna, łagodna, dużo niebieskiego to wycofanie, bierność, brak aktywności życiowej.
- Fiolet - mówi o ambiwalencji uczuć, czyli inaczej „kocham i nienawidzę”, oznacza pragnienie czegoś innego, przeciwieństwo do aktualnej sytuacji. Mówi o świecie duchowym, a zbyt dużo fioletu oznacza niepokój i lęk.
- Żółty - to słońce, ciepło, radość, optymizm. To pragnienie pójścia własną drogą.
- Zielony - to upór, wytrwałość, stanowczość, oznacza silną wolę działania. Zielony mocno łączy się z aspektami osobowości, mówi o potrzebie uznania i poważania przez innych.
- Pomarańczowy - dążenie do sukcesu, żywotność, radość, dynamizm, w nadmiarze to nadpobudliwość, niepokój, pobudzenie.
- Różowy - emocje ale również spokój, czułość i łagodność. Różowe tło to zbytnia delikatność.
- Szary - neutralny, jego nadmiar to trudność w wyrażaniu uczuć i przechodzeniu do czynu.
- Białe - dystans pomiędzy postaciami, zamalowywanie tła to panowanie nad pustką, zachowanie lękowe.
- Brązowy - interesowanie się zawartością „nocnika”. Zubożenie życia emocjonalnego, cofanie się. Kolor odwrotu do przeszłości. Osoba „brązowa” to brak bezpieczeństwa z jej strony.
- Czarny - kolor buntu, negacja, smutek, rozpacz (jeżeli w nadmiarze). Małe ilości to lęk.

Wybrane elementy i symbole:

- Dom -atmosfera rodzinna. Okna w rogach, upośledzenie. Dużo drzwi pragnienie kontaktu. Małe okna dom zamknięty dla innych, duże to otwartość, dobra atmosfera w domu.
- Zaciemnione - zamykanie się, depresja. Komin -ognisko domowe. Dym - atmosfera uczuć w domu, dużo dymu, atmosfera napięta, częste awantury, dym w kierunku lewym to przywiązanie do matki, prawym do ojca. Dach - im większy tym człowiek bardziej samotny, odpowiada za myśli i wyobraźnię. Mur - to chronienie się, osoba zamknięta w sobie.
- Dom w przypadku rozwodu - to 2 domy połączone liną, samochodem.
- Droga - wędrówka przez życie
- Wiatrak- brak własnej aktywności, osoba działająca w różnych kierunkach, często pod presją innych.
- Woda - życie, powiązanie z matką.
- Słońce - autorytet ojca.
- Księżyc - lękliwość, niepokój.
- Gwiazda -chęć podobania się innym, błyszczenia przed nimi.
- Kot - potrzeba miłości.
- Smok -wyobrażenie ojca
- Dinozaur -wyobrażenie mamy.

Rola rodziny w kształtowaniu mowy dziecka

W procesie kształtowania mowy dziecka dużą rolę odgrywają rodzice. Dziecko uczy się mowy od otoczenia, to znaczy od osób, z którymi najczęściej przebywa. Niekiedy sami rodzice przyczyniają się do powstawania opóźnień w rozwoju mowy dziecka, czy nawet wady wymowy: dzieje się to wtedy gdy przemawiają do niego w sposób pieszczotliwy, zniekształcając wyrazy. Mając taki wzór do naśladowania, dziecko zaczyna wymawiać nieprawidłowo.

Rodzice powinni dbać o to, aby ich dziecko już od pierwszych tygodni życia miało dobry wzór do naśladowania. Do dziecka trzeba mówić dużo, ale powoli, wyraźnie, zdaniami krótkimi, o rzeczach dla niego zrozumiałych. Nie można zapominać iż istnieje wielka zależność rozwoju mowy od rozwoju czynności umysłowych i odwrotnie. Mowa wywiera wpływ na powstawanie i kształtowanie takich czynności umysłowych jak:

- spostrzeganie
- wyobrażanie
- porównywanie
- wnioskowanie

Często rodzice nie uświadamiają sobie tego, że ich dziecko ma wadę wymowy; są tak osłuchani z wymową dziecka, że uważają za normalną. Inni widzą, że dziecko źle wymawia, ale czekają, aż „z tego wyrośnie”. Jednak nieznaczące początkowo trudności, jeśli nie są w porę usunięte, utrwalają się i z czasem stają się wadami wymowy.

Problematyka zaburzeń mowy u dzieci jest ważnym zagadnieniem ze względu na wynikające z nich konsekwencje. Brak pełnej sprawności w posługiwaniu się mową wpływa niekorzystnie na naukę czytania i pisanie (dzieci piszą tak jak mówią), a także utrudnia kontakty społeczne. Wady wymowy mogą również kształtować pewne ujemne cechy osobowości, takie jak: nieśmiałość, zamykanie się w sobie i poczucie mniejszej wartości.

Najczęściej występujące u dzieci zaburzenia w rozwoju mowy:

Dyslalia – to nieprawidłowość w wymowie jednej głoski lub kilku głosek (dyslalia częściowa), a nawet wszystkich od razy (dyslalia całkowita). Zachowane są rytm, melodia i akcent, ale mowa jest niewyraźna, bełkotliwa, niezrozumiała dla otoczenia. W obrębie dyslalii wyróżniamy wszelkiego rodzaju seplenienia, reranie, mowę bezdźwięczną i inne odchylenia od normalnej artykulacji.:

- seplenienie - jest najczęściej spotykaną wadą wymowy, powstaje najczęściej w okresie rozwoju mowy. Przyczyną mogą być zmienione warunki jamy ustnej w czasie wymiany zębów, zaburzenia słuchu fonematycznego (mownego) lub czucia, naśladownictwo czy też używanie przez dziecko mowy pieszczotliwej. Rozróżnia się następujące seplenienia:
 - seplenienie wargowo-zębowe
 - seplenienie międzyzębowe
 - seplenienie przyzębowe
 - seplenienie boczne
 - seplenienie nosowe
 - seplenienie krtaniowe
- reranie – jest to nieprawidłowa wymowa głoski „r” (r wargowe, języczkowe, policzkowe, międzyzębowe, podniebienne, gardłowe). Głoska ta bywa u dzieci najczęściej zastępowana

przez głoskę „l”. Najczęściej przyczyną bezpośrednią rerania jest zbyt niska sprawność ruchowa języka. Podczas wymowy głoski „r” język wykonuje drobne subtelne ruchy wibracyjne. Jeżeli język jest zbyt gruby, silnie napięty lub posiada zbyt krótkie wędzidełko, wówczas wibracja jest utrudniona. Głoska „r” pojawia się stosunkowo późno, w wieku 4-5 roku życia. Wady dotyczące głoski „r” wymagają wczesnej reedukacji, gdyż nie jest to wada fizjologiczna, lecz patologiczna forma artykulacji, która samoistnie nie ustępuje.

- mowa bezdźwięczna – polega na wymawianiu głosek dźwięcznych bezdźwięcznie, np.: „puty” zamiast „buty”. Przy mowie bezdźwięcznej występuje najczęściej obniżenie napięcia mięśniowego warg i policzków.

Nosowanie zachodzi wówczas gdy głoski nosowe wymawiane są jako głoski ustne (nosowanie zamknięte – przyczyny to polipy, skrzywienia przegrody nosa, przerost śluzówki nosa)) lub odwrotnie, gdy głoski ustne łączą się z rezonansem nosowym (nosowanie otwarte – przyczyny to rozszczepy podniebienne, krótkie podniebienie, a także nieprawidłowa praca zwierającego pierścienia gardłowego).

Alalia częściową lub całkowitą utratą umiejętności mówienia lub rozumienia. Mowa rozwija się z dużym opóźnieniem, które może się wyrównać około 7 roku życia. Alalię dzielimy na słuchową i motoryczną. Dzieci z alalią słuchową, słyszą, ale nie mają wykształconego rozumienia mowy. Mowę odczytują z ust, gestów i mimiki. Natomiast dzieci z alalią motoryczną, rozumieją mowę otoczenia, bardzo poprawnie wykonują wszelkie polecenia, ale mówić nie mogą.

Jąkanie jest wadą objawiającą się zaburzeniem płynności mowy, na skutek występowania mimowolnych skurczów narządów mowy. Rozróżnia się skurcze krótkie, uniemożliwiające mówienie, zwane tonicznym (np.: w wyrazie „woda” wymowa brzmi „w-w-woda”) lub skurcze kloniczne, powtarzające się z mniejszym natężeniem (np.: „wo-wo-woda) oraz mieszane kloniczno-toniczne z przewagą jednych z nich. Przyczyny jąkania nie są dostatecznie poznane. Do wymienianych najczęściej należy: dziedziczne skłonności do jąkania w formie niepełnowartościowego systemu nerwowego, chwiejność układu wegetatywnego itp.

Dlatego też, jeśli rozwój mowy dziecka nie przebiega normalnie, jeżeli dziecko do 5 roku życia nie przejawia zainteresowania poprawnym sposobem mówienia, a widoczne są jakieś zaburzenia mowy - po rozpoznaniu zaburzenia, rodzice powinni zaufać logopedzie i wspólnie z nim oraz nauczycielem w grupie pracować nad wymową dziecka.

Jak mają postępować rodzice?

- prowadzić systematycznie ćwiczenia korekcyjne wg wskazówek i zaleceń logopedy
- nie krzyczeć na dziecko
- nie wyśmiewać i nie pozwalać szydzić z jego wady
- nie karać za to, że źle wypowiedział wyraz
- zauważać każdy sukces dziecka i odpowiednio go wzmacniać poprzez pochwały i nagrody
- nie kazać forsownie powtarzać wyrazów, które stwarzają dziecku kłopot
- spowodować, by dziecko zrozumiało swoje wady i by odczuwało potrzebę korekcji
- dostarczać dziecku właściwych wzorców wymowy
- unikać nerwicowych sytuacji, wstrząsających opowiadań, filmów, długiego siedzenia w nocy
- nie popisywać się dzieckiem przed gośćmi

Dziecko 3-4 letnie ma prawo w tym wieku jeszcze nie wymawiać trudniejszych spółgłosek tj. głoski r lub sz, ż, cz, dż, rozwój jego mowy odbywa się u niego normalnie i należy poczekać kilka miesięcy, a głoski pojawiają się samoistnie. Nie znaczy to jednak, że rodzice dziecka z prawidłowym rozwojem mowy nie powinni pracować nad jego wymową.

Praca rodziców polega na:

- osłuchaniu dziecka z poprawnym brzmieniem głosek, których ono jeszcze nie wymawia (np.: w formie oglądania z dzieckiem odpowiednich obrazków i nazywanie przedstawionych na nich przedmiotów, czytając wierszyki czy opowiadania, mówiąc o sytuacji przedstawionej na obrazku)
- dostarczaniu dziecku dobrego wzoru do naśladowania
- ćwicząc z dzieckiem prawidłową wymowę – ćwiczenia powinny trwać krótko i mieć charakter gier i zabaw.

Cierpliwość, łagodność i wyrozumiałość ze strony rodziców są niezbędnym warunkiem uzyskania jakichkolwiek rezultatów.

Literatura:

- J. E. Nowak: „Wybrane problemy logopedyczne”, Bydgoszcz 1993, WSP
- I. Styczek: „Logopedia”, Warszawa 1979, PWN
- E. Szykulska: „Rola rodziny w kształtowaniu mowy dziecka”
- A. Łada- Grodzicka: „ABC...Program wychowania przedszkolnego XXI wieku”, Warszawa 2000, WsiP

(MATERIAŁY DLA RODZICÓW)

Przykłady zabaw i ćwiczeń pomocnych w kształtowaniu mowy dziecka.

Ważną rolę dla kształtowania prawidłowej wymowy odgrywają ćwiczenia oddechowe. Warunkiem ich skuteczności jest dobrze oczyszczony nos. Ćwiczenia oddechowe powinny wdrożyć dziecko do oddychania nosem i prawidłowego oddechu podczas mówienia.

Przykładowe ćwiczenia oddechowe to:

- chłodzenie gorącej zupy na talerzu – dmuchanie ciągłym strumieniem
- chuchanie na zmarznięte ręce – dmuchanie (długie)
- wypuszczanie powietrza z balonika – (długie sss)
- parskanie wargami – prr, brr...
- nadmuchiwanie baloników - samogłoski ciągnąć na jednym wydechu – np.: eo, ao, aeo
- liczenie na jednym wydechu
- powtarzanie zdań szeptem.

Ćwiczenia usprawniające mięśnie narządów mowy. Systematyczna gimnastyka artykulacyjna czyli gimnastyka dolnej szczęki, warg, języka i podniebienia miękkiego prowadzi niejednokrotnie do usunięcia prostych wad wymowy, pomaga też skorygować mowę niedbałą, zamazaną, mało wyrazistą. Ćwiczenia można prowadzić w formie zabawowej lub zadaniowej. Należy pamiętać, że mięśnie narządów mowy również ulegają zmęczeniu, a więc ćwiczenia powinny być ograniczone do 5 minut z zachowaniem ich różnorodności i zmienności pracy poszczególnych mięśni (powtórzone około 3-5 razy). Sposób wykonania

ćwiczenia powinien być bardzo starannie zademonstrowany, gdyż stanowi to dla dziecka ważny wzór do naśladowania. Przykładowe ćwiczenia to:

ćwiczenia języka –

- wysunięty język przesuwając z jednej strony w drugą
- wysuwać język – język wąski i szeroki
- obliżywać górną i dolną wargę (wokół szeroko otwartych ust)
- wysuwać język w linii prostej jak najdalej na zewnątrz, utrzymując go w płaszczyźnie poziomej i chować go jak najgłębiej do jamy ustnej
- przesuwając język po zewnętrznych powierzchniach górnych i dolnych zębów
- dotykać czubkiem języka na zmianę dolnych i górnych zębów przy silnie opuszczonej dolnej szczęce, potem górnych zębów i górnej wargi
- dotykać językiem poszczególne zęby – po kolei
- wykonać kilkakrotnie mlaskanie czubkiem języka

ćwiczenia warg –

- wysunąć wargi do przodu (jak przy samogłosce u), a następnie splaszczyc cofając kąci do tyłu (jak przy artykulacji i).
- złączyć wargi płasko
- ułożyć górną wargę na dolną i dolną na górną
- zamknąć usta i przesunąć je w lewo, a potem w prawo
- utrzymać między ustami ołówek
- wprawić usta w drganie
- ssać wargę górną a potem dolną
- cmoknąć
- wciągnąć powietrze zaciśniętymi ustami
- dmuchać na watkę lub kartkę papieru
- gra na grzebieniu
- przytrzymać wargami kartkę papieru, którą druga osoba usiłuje wyciągnąć

ćwiczenia ruchów dolnej szczęki –

- opuszczanie i unoszenie dolnej szczęki
- przesuwanie dolnej szczęki w lewą stronę, a następnie w prawą
- wykonywanie ruchów żucia (uczestniczą w nich: szczęka, wargi i policzki)
- chwytanie dolnymi zębami górnej wargi

ćwiczenia podniebienia miękkiego –

- powoli wdychać i wydychać powietrze przez nos przy zamkniętych ustach (powtórzyć ćw. z jedną dziurką nosa zaciśniętą)
- wykonać głęboki wdech przez nos i wydech przez otwarte szeroko usta; przy wydechu zaciska się nos
- ziewanie
- gwizdanie; początkowo z zatkanym nosem, później bez zaciskania nosa
- zatrzymanie powietrza w jamie ustnej
- wypowiadać sylaby z głoską „p” na końcu przedłużając zwarcie wargowe, np.: ap, op, up, ep, yp, ip
- wypowiadać sylaby ze spółgłoską „p” na początku: pa, po, pe, pi